

COLECȚIA EXAMENE

ION NEAGU (coordonator)
MIRCEA DAMASCHIN
ANDREI VIOREL IUGAN

DREPT PROCESUAL PENAL

PARTEA GENERALĂ

Mapă de seminar

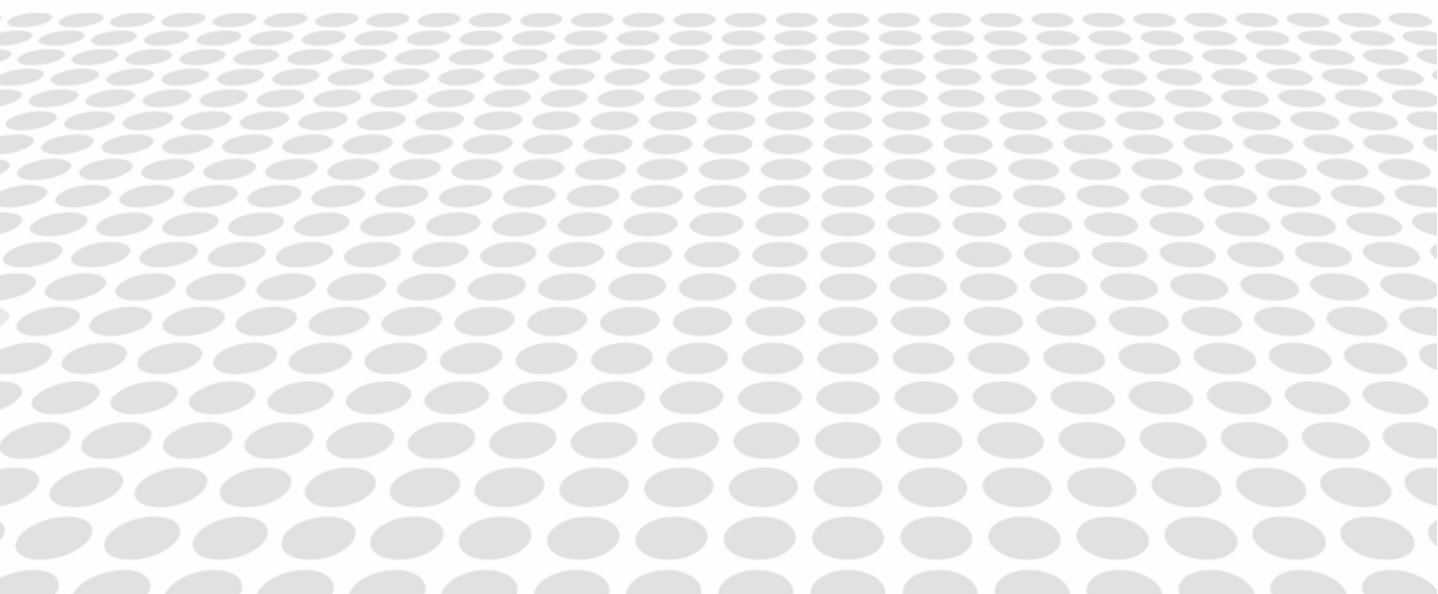
ION NEAGU (coordonator)
MIRCEA DAMASCHIN
ANDREI VIOREL IUGAN

DREPT PROCESUAL PENAL

PARTEA GENERALĂ

Mapă de seminar

Ediția a III-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic
București
-2022-

PARTEA I

SINTEZE DE TEORIE. SPEȚE. GRILE

Capitolul I

Noțiuni generale privind procesul penal și dreptul procesual penal. Principiile aplicării legii procesual penale

Secțiunea I. Sinteze de teorie

1. Procesul penal, mijloc de realizare a justiției penale

1.1. Definiția procesului penal

definiție

Procesul penal reprezintă o activitate reglementată de lege, desfășurată de organele judiciare, cu participarea avocatului, a părților și a altor subiecți procesuali, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

- analiza definiției
 - ✍ etimologie: termenul latin *processus* – înaintare, progres
 - ✍ activitate reglementată de lege
 - ⇒ mai mult decât în oricare domeniu al activității judiciare, procesul penal trebuie să se desfășoare între coordonatele stricte ale legii (*nullum iudicium sine lege*)
 - ✍ organele judiciare
 - ⇒ organe specializate ale statului, care acționează ca subiecți oficiali în anumite faze ale procesului penal
 - ⇒ organele judiciare care acționează în procesul penal sunt următoarele (art. 30 C. pr. pen.):
 - organele de cercetare penală
 - ⇒ organele de cercetare ale poliției judiciare
 - ⇒ organele de cercetare penală speciale
 - procurorul
 - judecătorul de drepturi și libertăți
 - judecătorul de cameră preliminară
 - instanțele judecătorești

clasificare
organele
judiciare

clasificare părți

☞ părțile

- ☞ subiecți procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară
- ☞ persoane fizice sau juridice, cu drepturi și obligații, penale sau civile, ce reies din calitatea lor procesuală
- ☞ aceste persoane au interese directe în cauză
- ☞ părțile în procesul penal sunt:
 - inculpatul
 - partea civilă
 - partea responsabilă civilmente

☞ subiecții procesuali principali

- ☞ suspectul
- ☞ persoana vătămată

☞ avocatul

- ☞ asistă sau reprezintă părțile ori subiecții procesuali principali, în condițiile legii; poate asista și alți subiecți procesuali

☞ alți subiecți procesuali

- ☞ martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, orice alte persoane sau organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale

1.2. Fazele procesului penal

1.2.1. Noțiune

definiție

Fazele procesului penal sunt diviziuni ale acestuia, în care își desfășoară activitatea anumite categorii de organe judiciare în îndeplinirea atribuțiilor ce se înscriu în funcția lor procesuală și după epuizarea cărora pot fi date anumite soluții privind cauza penală.

clasificare

■ fazele procesului penal sunt următoarele:

- ☞ urmărirea penală
- ☞ judecata
- ☞ punerea în executare a hotărârilor penale rămase definitive

■ din punct de vedere al numărului fazelor, se întâlnesc procese desfășurate:

- ☞ în formă tipică – procesul penal parcurge toate cele trei faze ale sale
- ☞ în formă atipică – procesului penal îi lipsește faza de urmărire penală desfășurată după procedura obișnuită, tipică
 - ☞ după dispoziția procurorului de netrimitere în judecată (ca urmare a clasării), persoana vătămată face plângere, iar judecătorul de cameră preliminară, admitând plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății [art. 341 alin. (7) lit. c) C. pr. pen.]; în acest exemplu, deși dispoziția procurorului a fost de clasare, procesul penal va continua, ca urmare a pronunțării încheierii de începere a judecății de către judecătorul de cameră preliminară

- procesul penal în forma tipică presupune că o persoană este trimisă în judecată ca urmare a manifestării de voință a procurorului; atipic în acest caz este faptul că inculpatul ajunge să fie trimis în judecată ca urmare a unei soluții pronunțate de către un judecător (procurorul considerând că nu se impune trimiterea în judecată).

- fiecare fază a procesului penal este structurată în etape și stadii procesuale

- ✍ faza de judecată se poate desfășura pe parcursul următoarelor etape procesuale:

- procedura de cameră preliminară
- judecata în primă instanță
- judecata în căile de atac ordinare
- judecata în căile de atac extraordinare

- ✍ judecata în primă instanță este structurată în următoarele stadii procesuale:

- măsurile premergătoare ședinței de judecată
- verificările prealabile
- cercetarea judecătorească
- dezbaterile
- deliberarea
- redactarea și comunicarea hotărârii

ex.

ex.

1.2.2. Urmărirea penală

definiție

Fază a procesului penal care are drept obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

- limitele urmăririi penale:

- ✍ limita inițială

- este reprezentată de începerea urmăririi penale prin *ordonanță* sau prin *declarație verbală a procurorului în cazul infracțiunilor de audiență*

- ✍ limita finală

- este reprezentată de actul de dispoziție prin care procurorul poate dispune, după caz, trimiterea în judecată, clasarea ori renunțarea la urmărirea penală
- actele care marchează terminarea urmăririi penale:
 - ✓ *rechizitoriul*, act procesual care conține dispoziția de trimitere în judecată; cu titlu de excepție, rechizitoriul poate să conțină atât dispoziția de trimitere în judecată, cât și dispoziția de netrimite în judecată; astfel, conform art. 328 alin. (3) C. pr. pen., prin rechizitoriu se poate dispune, în procedura rezolvării cauzei de către procuror, și clasarea ori renunțarea la urmărirea penală
 - ✓ *acordul de recunoaștere a vinovăției*, act procesual care conține dispoziția de sesizare a instanței de judecată în ipoteza aplicării procedurii speciale prevăzute în art. 478-488 C. pr. pen.
 - ✓ *ordonanța*, în cazul clasării ori renunțării la urmărirea penală

limita inițială

limita finală

1.2.3. Judecata

definiție

Fază a procesului penal care se desfășoară în fața instanțelor judecătorești din momentul sesizării judecătorului de cameră preliminară și până la soluționarea definitivă a cauzei penale.

limita inițială

- limitele fazei de judecată

- ✍ limita inițială

- este reprezentată de sesizarea instanței de judecată
 - actele care marchează limita inițială a fazei de judecată
 - ✓ *rechizitoriul*, act procesual care conține, pe lângă dispoziția de trimitere în judecată, și dispoziția de sesizare a instanței de judecată; dispoziția de trimitere în judecată cuprinsă în rechizitoriu trebuie confirmată de judecătorul de cameră preliminară prin *încheiere* [art. 346 alin. (4) C. pr. pen.]
 - ✓ *acordul de recunoaștere a vinovăției*, act procesual care conține dispoziția de sesizare a instanței de judecată în ipoteza aplicării procedurii speciale prevăzute în art. 478-488 C. pr. pen.
 - ✓ *încheierea motivată* prin care judecătorul de cameră preliminară admite plângerea împotriva unei soluții de netrimiteră în judecată și dispune începerea judecății [art. 341 alin. (7) lit. c) C. pr. pen.]
 - ✓ *sentința* de declinare a competenței [art. 50 alin. (1)]
 - ✓ *încheierea* prin care instanța de judecată ierarhic superioară comună soluționează un conflict de competență [art. 51 alin. (6) și (7)]

limita finală

- ✍ limita finală

- este reprezentată de pronunțarea hotărârii judecătorești definitive (sentință sau decizie) prin care se poate dispune condamnarea inculpatului, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea ori încetarea procesului penal

definiție

1.2.4. Punerea în executare a hotărârilor penale rămase definitive

Fază a procesului penal care are rolul de a traduce în viață hotărârea penală, în vederea realizării scopului legii penale și al legii procesual penale.

- limitele fazei de punere în executare a hotărârilor penale

- ✍ limita inițială

- este marcată de acte procesuale sau procedurale diferite, în funcție de modul de soluționare a dosarului penal; cu titlu de exemplu, menționăm:
 - ✓ *mandatul de executare*, în ipoteza punerii în executare a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, act procedural scriptic emis de către judecătorul delegat cu executarea [art. 555 alin. (1) C. pr. pen.]
 - ✓ *trimiterea de către instanța de executare a unei copii a dispozitivului hotărârii* consiliului local în a cărui circumscripție își are domiciliul condamnatul, precum și altor organe ale statului, în ipoteza punerii în executare a pedepsei complementare a interzicerii unor drepturi (art. 562 C. pr. pen.)

limita inițială

ex.

- ✓ *trimiterea de către instanța de executare a unei copii a hotărârii comandantului unității militare din care a făcut parte persoana condamnată, în ipoteza punerii în executare a pedepsei complementare a degradării militare (art. 564 C. pr. pen.)*
- ✓ *comunicarea copiei dispozitivului hotărârii definitive și a copiei raportului de expertiză medico-legală autorității de sănătate publică din județul pe teritoriul căruia locuiește persoana față de care s-a luat măsura de siguranță a obligării la tratament medical [art. 566 alin. (1) C. pr. pen.]*
- ✓ *comunicarea unei copii a dispozitivului hotărârii organului în păstrarea căruia se află bunul confiscat sau către organele fiscale, atunci când confiscarea privește sume de bani ce nu au fost consemnate la unități bancare, în cazul punerii în executare a măsurii de siguranță a confiscării speciale (art. 574 C. pr. pen.) etc.*

limita finală

✍ limita finală

➤ cu titlu de exemplu, menționăm:

- ✓ *întocmirea procesului-verbal de către comandantul locului de deținere, unde se consemnează și data de la care condamnatul a început executarea pedepsei, în ipoteza punerii în executare a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață [art. 557 alin. (7) C. pr. pen.]*
- ✓ *depunerea recipisei de plată integrală a amenzii la instanța de executare, în ipoteza punerii în executare a amenzii penale [art. 559 alin. (1) C. pr. pen.] etc.*

ex.

1.2.5. Organele judiciare care acționează în fiecare fază a procesului penal

- pe parcursul urmăririi penale
 - ✍ procurorul
 - ✍ judecătorul de drepturi și libertăți
 - ✍ organele de cercetare penală
- pe parcursul judecății
 - ✍ instanța de judecată
 - ✍ judecătorul de cameră preliminară
 - ✍ procurorul
- pe parcursul punerii în executare a hotărârilor penale rămase definitive
 - ✍ instanța de judecată, prin judecătorul delegat cu punerea în executare a hotărârii
 - ✍ alte organe nejudiciare, anume prevăzute în lege (cum ar fi lucrători de poliție, comandantul locului de deținere, când inculpatul condamnat este arestat, comandantul unității militare, dacă inculpatul condamnat se află în executarea serviciului militar, organele fiscale etc.)

2. Dreptul procesual penal. Legăturile dreptului procesual penal cu alte ramuri de drept

definiție

2.1. Noțiunea, obiectul și sarcinile dreptului procesual penal

Dreptul procesual penal reprezintă ansamblul normelor juridice care vizează reglementarea procesului penal.

- dreptul procesual penal este considerat drept material, contribuind la punerea efectivă în practică a normelor dreptului penal substanțial
- normele dreptului procesual penal sunt înscrise în Codul de procedură penală, în legile de organizare judiciară, precum și în alte acte normative cu implicații procesual penale (cum ar fi, spre exemplu, Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal)
- obiectul dreptului procesual penal este reprezentat chiar de procesul penal, cu care nu trebuie confundat
 - ✍ dreptul procesual penal reprezintă ansamblul normelor juridice care vizează reglementarea procesului penal
 - ✍ procesul penal este o activitate reglementată de lege
- sarcinile dreptului procesual penal sunt multiple și decurg din complexitatea relațiilor sociale pe care le reglementează; constau în:
 - ✍ stabilirea organelor judiciare și a competențelor acestora
 - ✍ stabilirea persoanelor care participă la desfășurarea procesului penal și a drepturilor și obligațiilor acestora
 - ✍ reglementarea desfășurării activității probatorii
 - ✍ stabilirea garanțiilor procesuale pentru buna realizare a drepturilor participanților în procesul penal

sarcinile
dreptului
procesual
penal

2.2. Legăturile dreptului procesual penal cu alte ramuri de drept

- **dreptul constituțional**
 - ✍ Constituția reprezintă legea fundamentală a unei țări, normele juridice constituționale stând la baza fiecărei ramuri de drept
 - ✍ în Constituție se regăsesc dispoziții cu incidență asupra normelor procesual penale
 - ➔ în art. 21 este consacrat accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil
 - ➔ în art. 23 este reglementată libertatea individuală; în conținutul acestui articol se regăsesc reglementări de principiu cu referire la restrângerea libertății individuale pe parcursul procesului penal prin intermediul reținerii și arestării preventive
 - ➔ în art. 24 este consacrat dreptul la apărare
 - ➔ în art. 27 este reglementată inviolabilitatea domiciliului, stabilindu-se reguli cu valoare de principiu cu referire la percheziția domiciliară

ex.

▪ dreptul penal

- ✍ între cele două ramuri de drept există o legătură organică, în sensul că dispozițiile dreptului penal substanțial se transpun în practică numai prin intermediul dreptului procesual penal (material)
- ✍ dreptul procesual penal, la rândul său, nu poate exista fără dreptul penal, deoarece dreptul penal consacră faptele considerate infracțiuni, a căror săvârșire impune aplicarea unei sancțiuni

▪ dreptul procesual civil

- ✍ cele două ramuri de drept au în vedere desfășurarea activității procesuale pe cele două laturi – penală și civilă
- ✍ între dispozițiile existente în cele două ramuri de drept se constată numeroase elemente de identitate, acestea putând fi observate în înseși principiile fundamentale care stau la baza procesului penal și civil, precum și în normele care privesc administrarea probelor, desfășurarea judecătii etc.

▪ dreptul civil

- ✍ normele dreptului civil reglementează unele instituții de drept procesual penal, cum ar fi, de exemplu, acțiunea civilă, partea civilă ori partea responsabilă civilmente
- ✍ ambele ramuri de drept sunt guvernate, în parte, de aceleași principii, cum ar fi principiul legalității, principiul aflării adevărului, egalitatea persoanelor în fața legii etc.

3. Faptele și raporturile juridice procesual penale

3.1. Noțiunea și clasificarea faptelor juridice procesual penale

definiție

Faptele juridice procesual penale sunt împrejurări de fapt care, potrivit legii, determină apariția, nașterea, modificarea, stingerea raporturilor juridice procesuale ori împiedicarea nașterii acestora.

clasificare

- în funcție de criteriul efectelor pe care le produc asupra raporturilor juridice procesual penale, faptele juridice procesual penale sunt constitutive, modificatoare, extinctive și impeditiv

- ✍ *fapte juridice constitutive*: dau naștere unor raporturi juridice procesual penale
 - sesizarea organelor judiciare despre săvârșirea unei infracțiuni
 - constituirea persoanei vătămate ca parte civilă
 - intervenția părții responsabile civilmente în procesul penal

- ✍ *fapte juridice modificatoare*: modifică drepturile și obligațiile participanților la procesul penal
 - partea civilă poate să solicite mărirea sau micșorarea pretențiilor, până la terminarea cercetării judecătorești [art. 20 alin. (5) lit. b) C. pr. pen.]
- ✍ *fapte juridice extinctive*: sting raporturile juridice procesual penale
 - retragerea plângerii prealabile
 - împăcarea

ex.

- încheierea unui acord de mediere
- intervenția unui transfer de proceduri cu un alt stat
- intervenția prescripției răspunderii penale

✍ *fapte juridice impeditiv:* împiedică nașterea raporturilor juridice procesual penale

ex.

- lipsa plângerii prealabile
- lipsa sesizării Camerei Deputaților, Senatului sau Președintelui României pentru începerea urmăririi penale a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției etc.

3.2. Noțiunea, elementele și trăsăturile raporturilor juridice procesual penale

definiție

Săvârșirea unei infracțiuni dă naștere unui raport juridic de conflict, iar aducerea acestuia spre soluționare în fața organelor judiciare conduce la apariția unor raporturi juridice procesual penale; raporturile juridice procesual penale sunt acele raporturi juridice care apar în cursul desfășurării procesului penal.

clasificare

- **elementele constitutive** ale raportului juridic procesual penal sunt: subiecții, conținutul și obiectul
- ✍ **subiecții raportului juridic procesual penal** sunt reprezentați de participanții la procesul penal, după cum urmează:
 - organele judiciare penale (instanța de judecată, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară, procurorul, organele de cercetare penală)
 - avocatul
 - părțile (inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente)
 - subiecții procesuali principali (suspectul și persoana vătămată)
 - alți subiecți procesuali
 - ✓ subiecți procesuali care pot înlocui părțile sau subiecți procesuali principali în procesul penal (succesorii, reprezentanții, substituiții procesuali)
 - ✓ martorul, expertul, interpretul, agentul procedural etc.
- ✍ **conținutul raportului juridic procesual penal** constă în totalitatea drepturilor și obligațiilor participanților la procesul penal
- ✍ **obiectul raportului juridic procesual penal** constă în stabilirea existenței sau inexistenței raportului de drept substanțial de conflict dedus spre soluționare organelor judiciare penale
- **trăsăturile raportului juridic procesual penal**
 - ✍ pe lângă trăsăturile generale ale raporturilor juridice, raporturile juridice procesual penale conțin și unele trăsături specifice
 - ✍ *sunt raporturi juridice de putere* (tragerea la răspundere penală este atributul exclusiv al organelor judiciare)
 - ✍ *iau naștere, de regulă, peste și în afara acordului de voință al părților*
 - în baza principiului obligativității punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale, procurorul este obligat să pună în mișcare și să exercite acțiunea penală din oficiu, în condițiile legii

- ⇒ există o serie de excepții, caracterizate prin existența anumitor raporturi procesuale în funcție de voința părților/subiecților procesuali principali
 - ✓ retragerea plângerii prealabile de către persoana vătămată conduce la stingerea raporturilor procesual penale
 - ✓ constituirea persoanei vătămate ca parte civilă determină nașterea raporturilor procesuale care conduc la stabilirea existenței vreunui eventual prejudiciu
- ✍ *în majoritatea cazurilor unul dintre subiecți este organ al statului*
 - ⇒ prin excepție, raportul dintre părți ori subiecții procesuali principali și avocat intră în cadrul raporturilor juridice procesual penale în care nu apar ca subiecți organe ale statului
- ✍ *drepturile subiective ale organelor judiciare au valoare de obligații pentru acestea*
 - ⇒ dreptul de a declanșa procesul penal
 - ⇒ dreptul de a pune în mișcare acțiunea penală
 - ⇒ dreptul de a lua măsuri preventive etc.

4. Știința dreptului procesual penal. Legăturile științei dreptului procesual penal cu alte științe auxiliare ale dreptului

4.1. Noțiunea, obiectul și metodele științei dreptului procesual penal

definiție

Știința dreptului procesual penal reprezintă un ansamblu de cunoștințe despre dreptul procesual penal (despre raporturile procesuale și normele procesual penale ce reglementează aceste raporturi procesual penale).

- știința dreptului procesual penal nu trebuie confundată cu dreptul procesual penal
- **obiectul** științei dreptului procesual penal constă în studierea normelor juridice procesual penale și a raporturilor pe care acestea le reglementează
- **metodele** uzitate în știința dreptului procesual penal sunt diverse, cum ar fi metoda logică, metoda comparativă, metoda istorică etc.
 - ✍ metoda logică se bazează pe analiză și sinteză, inducție și deducție
 - ✍ metoda comparativă se bazează pe comparația cu alte norme juridice din același sistem sau din sisteme străine
 - ✍ metoda istorică are în vedere evoluția în timp a fenomenului istoric

4.2. Legăturile științei dreptului procesual penal cu alte științe auxiliare ale dreptului

- știința dreptului procesual penal se află în strânsă legătură cu științe ca: medicina legală, criminalistica, psihologia judiciară, statistica judiciară, psihiatria judiciară etc.
 - ✍ *medicina legală* pune la dispoziția organelor judiciare date referitoare la viața și integritatea corporală a persoanei, fiind esențială mai cu seamă în soluționarea cauzelor penale având ca obiect infracțiuni contra persoanei

medicina
legală

criminalistica

✍ *criminalistica*, prin intermediul procedeelelor specifice (fotografia judiciară, tactica criminalistică, dactiloscopia, cercetarea grafică), poate oferi informații esențiale despre persoana făptuitorului sau despre modul în care a fost săvârșită infracțiunea

psihologia judiciară

✍ *psihologia judiciară* oferă informații rezultate din analiza comportamentelor diferiților participanți la procesul penal (factorii determinanți ai comportamentului infracțional, particularități psihologice ale personalității infractorului, psihologia victimei etc.)

✍ *psihiatria judiciară*, prin evaluări ale stării de sănătate mintală, are rolul de a stabili existența discernământului infractorului prin raportare la momentul săvârșirii infracțiunii

statistica judiciară

✍ *statistica judiciară* oferă date și informații referitoare la frecvența și dinamica fenomenului infracțional

5. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal. Interpretarea normelor juridice procesual penale

5.1. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal

definiție

Din punct de vedere material, prin izvor al dreptului se înțelege condițiile materiale de existență ale societății. Din punct de vedere formal (sau juridic), izvorul dreptului procesual penal este reprezentat de normele juridice obligatorii care au în conținut voința juridică a poporului.

clasificare

- ca principale izvoare ale dreptului procesual penal, amintim:

- ✍ Constituția
- ✍ Codul de procedură penală
- ✍ Codul penal
- ✍ Codul civil
- ✍ Codul de procedură civilă
- ✍ legile de organizare judiciară
- ✍ tratate și convenții internaționale
- ✍ diferite alte acte normative care conțin prevederi procesual penale

Constituția

- **Constituția** cuprinde o serie de reglementări cu aplicabilitate în ceea ce privește înfăptuirea justiției

Codul de procedură penală

- **Codul de procedură penală**

- ✍ reprezintă principalul izvor al dreptului procesual penal; structurat pe două părți (Partea generală și Partea specială), conține majoritatea dispozițiilor ce guvernează desfășurarea unui proces penal
- ✍ primul Cod de procedură penală a intrat în vigoare la 2 decembrie 1864 (s-a aplicat în Principatele Unite și, ulterior anului 1918, cu modificări și completări, pe întreg teritoriul țării)
- ✍ al doilea Cod de procedură penală a intrat în vigoare la 19 martie 1936 (s-a aplicat pe întreg teritoriul țării)